

Тема 20.

Національна держава і право України у добу революції (1917 – 1921 рр.)

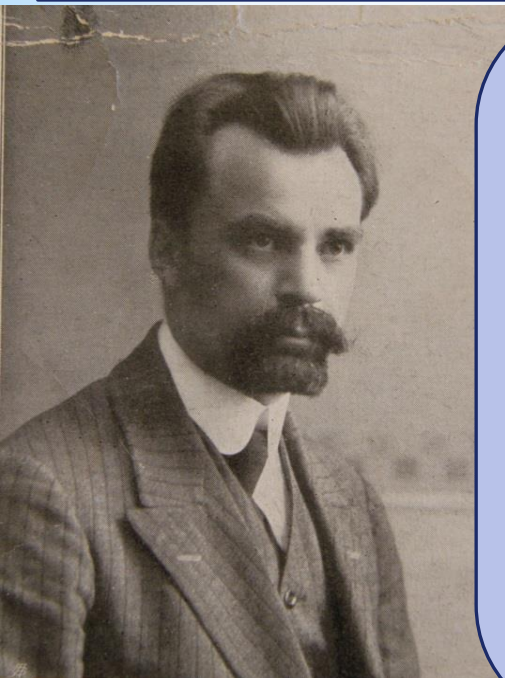
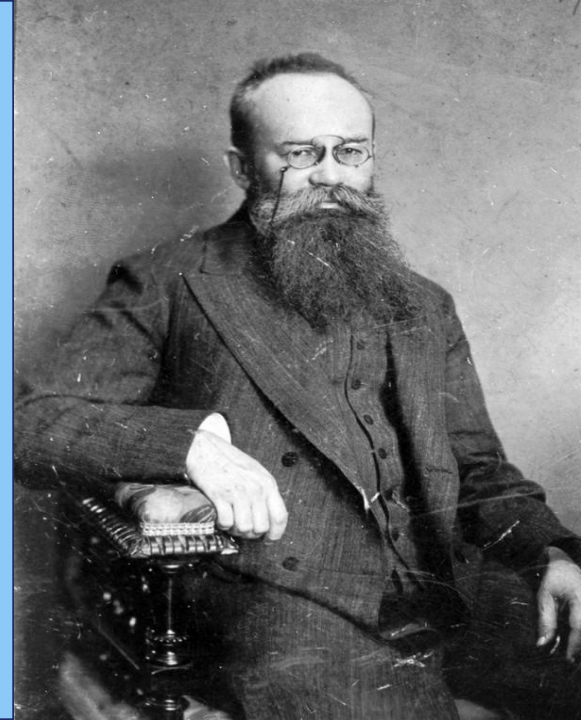

www.gerb.bel.ru

* 1. Державотворча діяльність Української Центральної Ради

Російська революція, що почалася в лютому 1917 року, стала поштовхом для піднесення національно-визвольного руху українського народу. В Україну звістка про повалення самодержавства прийшла на початку березня 1917 року. За ініціативою Товариства українських поступовців (ТУП) і Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП) в Києві 3 (16) березня 1917 року було скликано представників політичних, громадських, культурних та професійних організацій. Цього ж дня, на засіданні делегатів, оголошено про створення громадського комітету.

4 (17) березня 1917 року в Києві на Володимирській, 42, у приміщенні українського клубу «Родина» з ініціативи Товариства українських поступовців за участю українських політичних партій, українських військовиків, робітників, духовенства, кооператорів, студентства, громадських і культурних організацій (Українське Наукове Товариство, Українське Педагогічне Товариство, Товариство українських техніків і агрономів тощо) проголошено утворення Української Центральної Ради. Головою УЦР заочно обрано Михайла Грушевського, якого тимчасово заступав Володимир Науменко, а товаришами голови – Дмитра Антоновича і Дмитра Дорошенка.

Легітимізація Центральної Ради як органу державної влади

Делегати від революційних партій та громадських організацій

Вибори делегатів за територіальним принципом

Делегати від організацій національних меншин

Джерелом влади є народ

Всеукраїнський національний конгрес

Поповнення УЦР делегатами Конгресу

Схвалення Конгресом організаційних дій УЦР

Ухвалення Конгресом програми дій УЦР

Інституалізація УЦР як територіального представницького органу влади

Легітимізація Центральної Ради як органу державної влади

Всеукраїнські
військові з'їзди

Всеукраїнська рада
військових депутатів

Всеукраїнський
селянський з'їзд

Всеукраїнська рада
селянських депутатів

Всеукраїнський
робітничий з'їзд

Всеукраїнська рада
робітничих депутатів

Виконавчий комітет

Входження до складу Української Центральної Ради

Інституалізація УЦР як територіального представницького органу влади

Основи державного устрою

Центральна Рада

Комітет Центральної Ради
(Мала Рада)

Загальні збори

Чергові

Надзвичайні

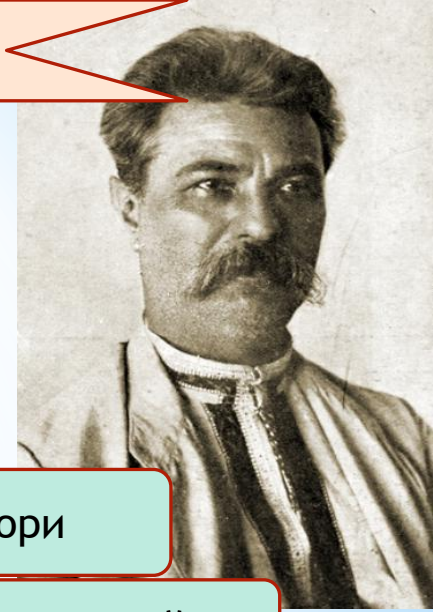
Генеральний Секретаріат

Голова Генерального Секретаріату

Генеральний писар

Генеральні секретарі
(від 8 до 16)

Генеральний контролер

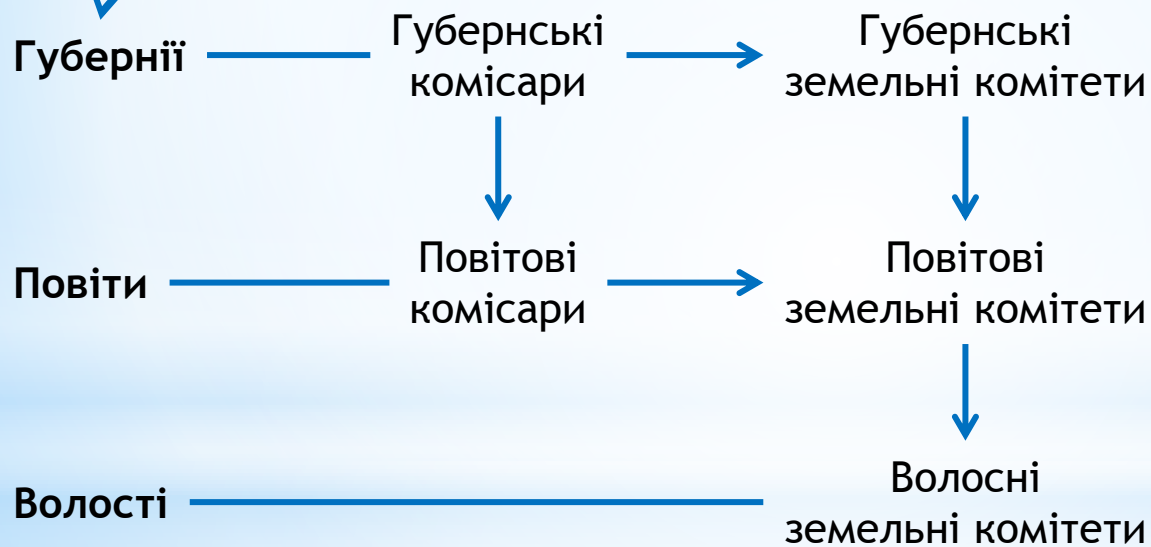

Основи державного устрою

Центральна Рада

Ради робітничих,
селянських і солдатських
депутатів

Комісари Тимчасового уряду

Основи державного устрою

Генеральний секретар судових справ

Генеральний суд

Цивільний департамент

Карний департамент

Адміністративний департамент

Київський апеляційний суд

Одеський апеляційний суд

Харківський апеляційний суд

Мирові судді

Основи правової системи

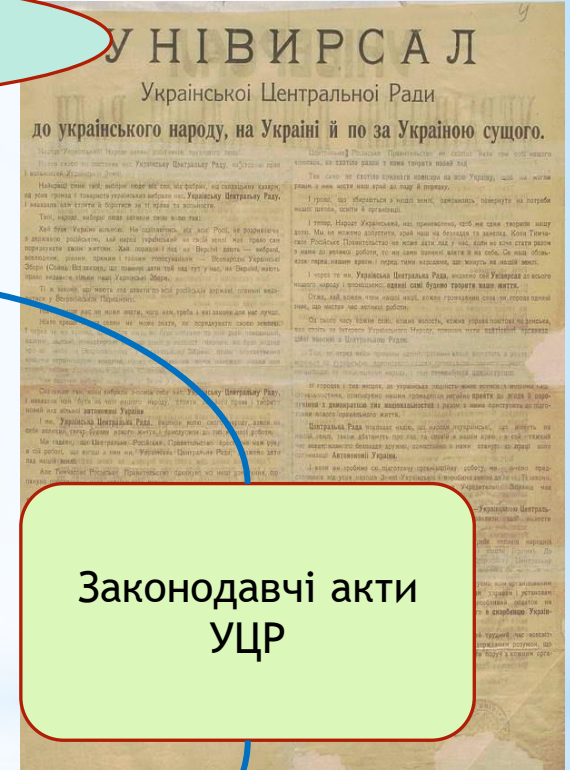
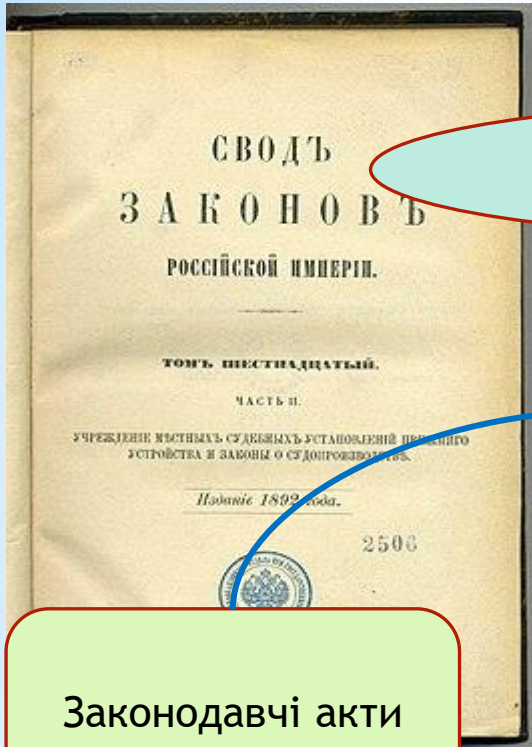
Джерела права

Законодавство Російської імперії

Законодавчі акти Тимчасового уряду

Законодавчі акти УЦР

Рецепція норм західноєвропейського законодавства

Основи правової системи

Конституційне право

Закон «Про вибори до Установчих Зборів УНР» від 11-16 листопада 1917 р.

Закон «Про громадянство УНР» від 2 березня 1918 р.

Закон «Про державну мову» від 24 березня 1918 р.

Закон «Про державну символіку УНР» від 12 березня 1918 р.

Закон про правонаступництво від 25 листопада 1917 р.

Усі закони Російської імперії зберігали чинність

Українська Центральна Рада мала право від імені УНР скасовувати старі закони й ухвалювати нові

Основи правової системи

Цивільне право

За деякими нововведеннями базувалося на X томі Зводу Законів російської імперії

Земельне право

III Універсал скасовував приватну власність на землю

IV Універсал декларував передачу землі без викупу селянам, але без права власності тільки на умовах користування

Закон «Про землю» від 18.01.1918 р. затвердив ці положення

Трудове право

Закон «Про 8-годинний робочий день» від 25.01.1918 р.

Фінансове право

Закон «Про випуск державних кредитових білетів» від 06.01.1918 р.

Закон «Про випуск зобов'язань державної скарбниці УНР» від 13.01.1918 р.

Закон «Про тимчасові розписки видатків УНР» від 11.04.1918 р.

Основи правової системи

Кримінальне право

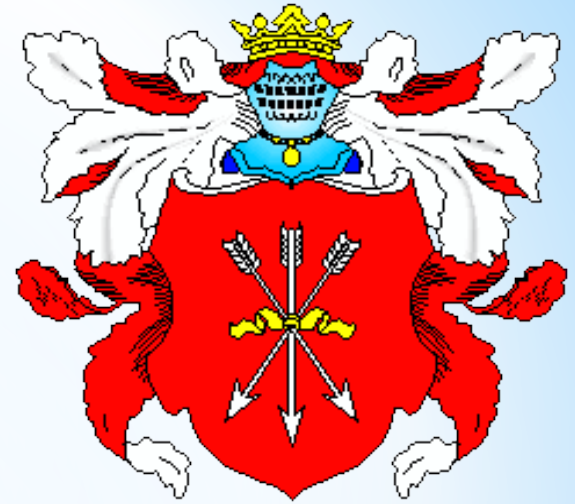
У повному обсязі діяли норми XV тому Зводу Законів Російської імперії

У повному обсязі діяли норми Кримінального уложення 1903 р. Російської імперії

У повному обсязі діяли норми Тюремного статуту Російської імперії 1890 р.

III Універсалом було скасовано смертну кару і внесені зміни до санкцій по деяким правопорушенням, оголошена амністія політв'язням

*2. Еволюція національної державності за правління гетьмана П. Скоропадського

Ковч

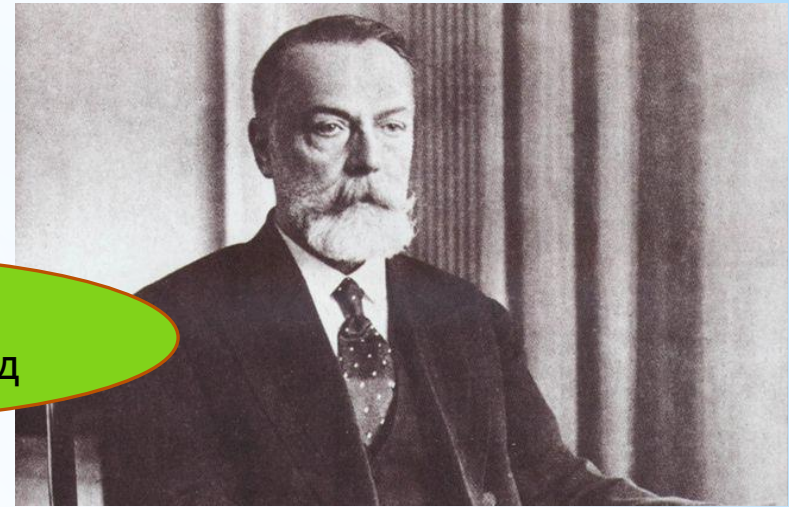

Наприкінці лютого 1918 року, за збройної підтримки Німеччини та Австро-Угорщини, Центральна Рада та уряд Української Народної Республіки повернулися до звільненого від більшовиків Києва. Українська влада не змогла стабілізувати внутрішньополітичну ситуацію в Україні, встановити ефективну адміністрацію на місцях та гарантувати виконання Брест-Литовських мирних угод. Соціалістичний курс, якого дотримувався український уряд до більшовицької окупації, змінено не було. В регіонах процвітала корупція і бандитизм. Таким станом справ було обурене не лише українське населення, а й німецьке і австро-угорське командування, які були зацікавлені в нормалізації господарського життя України, щоби розпочати імпорт українського збіжжя для потреб власних країн.

29 - 30 квітня 1918 р. відбувся державний переворот. 29 квітня розпочалися засідання Всеукраїнського з'їзду хліборобів у Києві (7000 делегатів від 3 млн українського населення), на якому було висунуто вимогу припинити соціальні експерименти та відновити гетьманат – історичну форму правління в Україні; делегатами одностайно було обрано Павла Скоропадського гетьманом України; єпископ Никодим миропомазав Павла Скоропадського на гетьманство; прихильниками гетьмана були захоплені урядові заклади, Центральна Рада була розпущена; була обнародована «Грамота до всього українського народу» та «Закони про тимчасовий устрій України». 30 квітня було сформовано уряд Миколи Василенка, роззброєна синьожупанна дивізія та формування Січових Стрільців.

Легітимізація державного перевороту та влади П. Скоропадського

Всеукраїнський
хліборобський з'їзд

Обрання Гетьманом України
П. Скоропадського

«Грамота до всього
українського народу»

Основи державного устрою

Закони про тимчасовий державний устрій

Сейм

Гетьман

Рада міністрів

Мала Рада міністрів

Отаман Ради міністрів

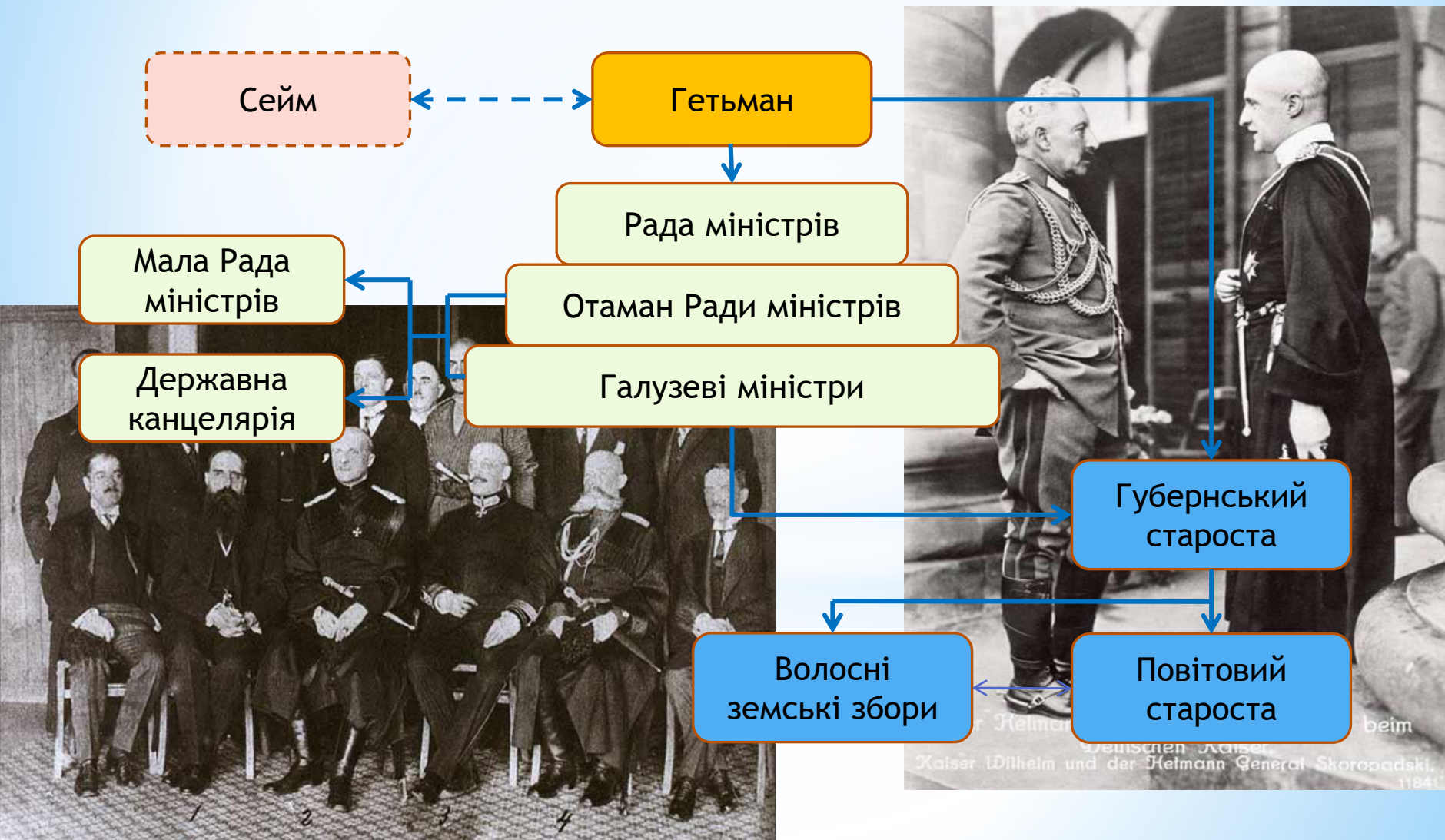
Державна канцелярія

Галузеві міністри

Губернський староста

Волосні земські збори

Повітовий староста

Основи державного устрою

Основи правової системи

Конституційне право

Грамота до всього українського народу

Проголошення Української Держави

Визначення основних напрямів роботи уряду

Проголошення повноти влади Гетьмана

Закони про тимчасовий державний устрій

Закон про гетьманську владу

Закон про Раду міністрів

Закон про Фінансову раду

Закон про Генеральний Суд

Закон про віру

Закон про права і обов'язки українських козаків і громадян

Грамота до всіх українських громадян

Проголошення встановлення федеративних зв'язків між Українською Державою та небільшовицькою всеросійською державою

Основи правової системи

Майнове право

(Аграрне право)

Грамота до всього українського народу

Закон «Про право продажу та купівлі землі поза міськими оселями»

Право приватної власності як фундаментальна і абсолютна основа всіх майнових відносин

Відновлення земельної власності поміщиків

Право вільної купівлі-продажу ділянок до 25 десятин

Відчуження надлишкових земель за дійсною вартістю

Виділення ділянок для малоземельних хліборобів

***3. Державотворення
за доби Директорії
та ЗУНР**

Директорія Української Народної Республіки. Спочатку Директорія була тимчасовим революційним органом, що в ніч з 13 на 14 листопада 1918 створила на своєму засіданні президія Українського національного союзу для кер-ва повстанням проти режиму гетьмана П. Скоропадського. Після перемоги стала верховним державним органом Української Народної Республіки. Складалася з п'яти членів - представників трьох політ. партій: від Української соціал-демократичної робітничої партії - В. Винниченко (голова Директорії), С. Петлюра, А. Макаренко; від Української партії соціалістів-революціонерів - Ф. Швець; від Української партії соціалістів-самостійників - О. Андрієвський.

15 листопада Д. у своєму зверненні до українського народу закликала до повстання проти гетьмана, оголосивши його уряд неправомочним. Наступ повстанців був зупинений німецькими військами за 20 км від Києва. Однак поширення повстання по всій Україні змусило представників нім. військ укласти угоду з Д., а гетьмана - зректися влади. Корпус під командуванням Є. Коновальця вступив у Київ. Рада міністрів Української Держави склала свої повноваження й передала владу Д. Було проголошено відновлення УНР. 24 груд. 1918 Д. створила уряд Республіки - Раду народних міністрів Української Народної Республіки (далі - РНМ) на чолі з В. Чехівським (УСДРП).

Легітимізація державного перевороту та влади Директорії

Український національно-державний союз

Всеукраїнський союз земств

Селянська спілка

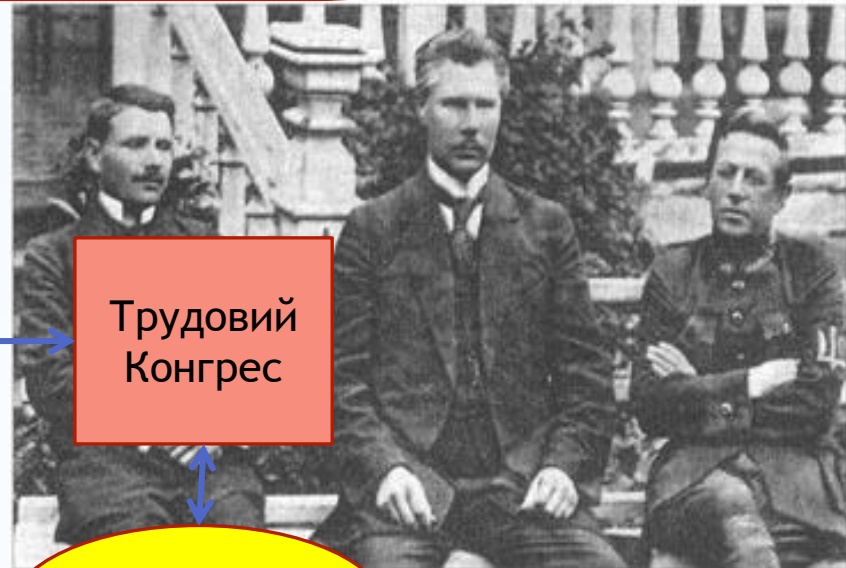
Союз залізничників

Всеукраїнська поштово-телеграфна спілка

УПСР

УСДРП

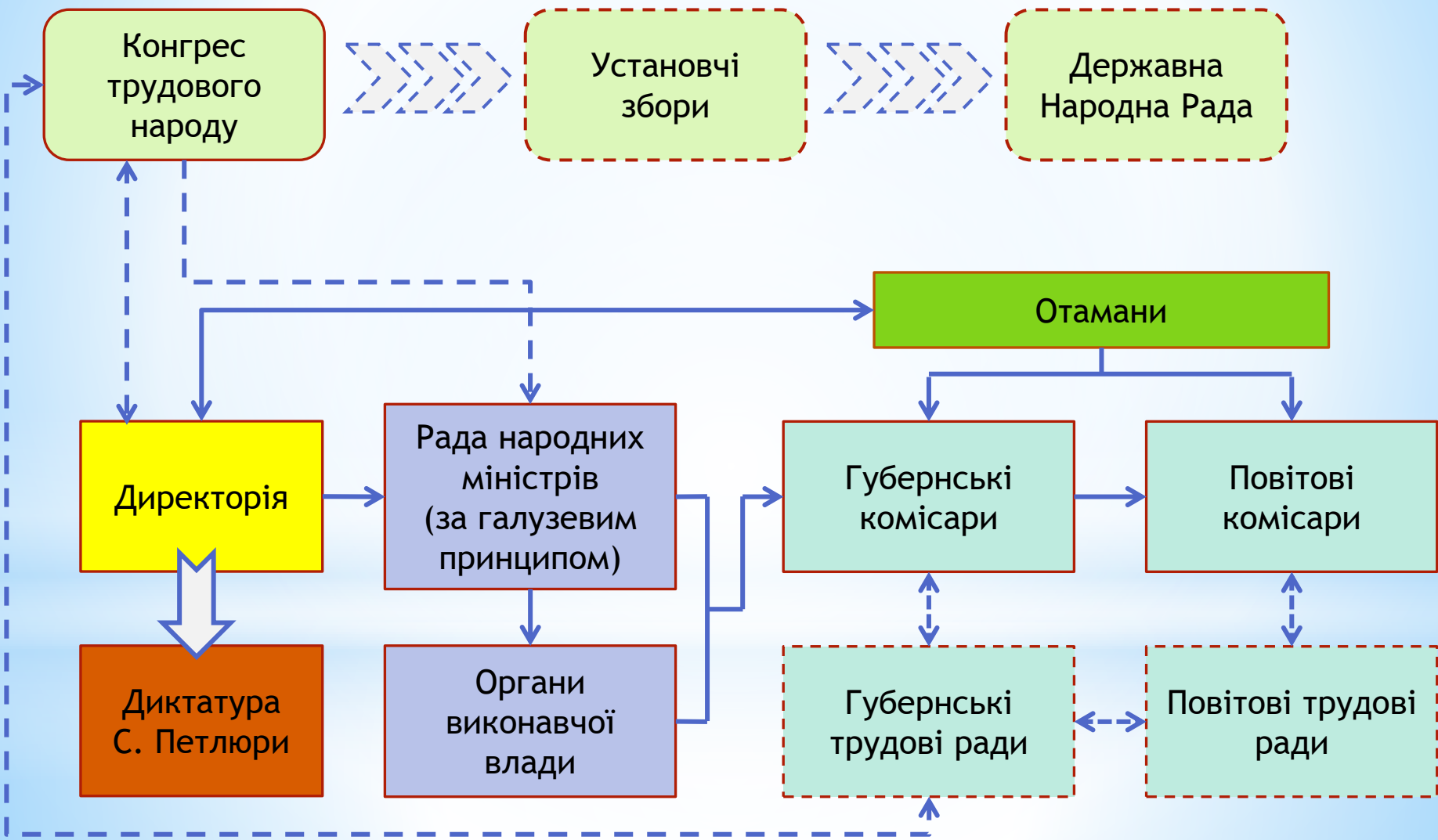
Український національний союз

Директорія

Основи державного устрою

Основи правової системи

Конституційне право

Декларація Директорії від 26 грудня 1918 р.

Правове оформлення злуки УНР і ЗУНР (грудень 1918 - січень 1919 р.)

Закон «Про тимчасову владу в УНР» від 28 січня 1919 р.

Закон «Про порядок внесення і затвердження законів в УНР» від 14 лютого 1919 р.

Закон «Про форму влади в УНР» від 23 серпня 1919 р.

«Тимчасовий закон про державний устрій і порядок законодавства УНР» від 14 лютого 1920 р.

Закон «Про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в УНР» від 12 листопада 1920 р.

Основи правової системи

Аграрне право

Закон «Про землю В Українській Народній Республіці» від 8 січня 1919 р.

Скасування приватної власності на землю

Встановлення державної власності на землю, створення Державного земельного фонду

Встановлення норми «спадкового користування землею»

Одноосібна форма користування землею

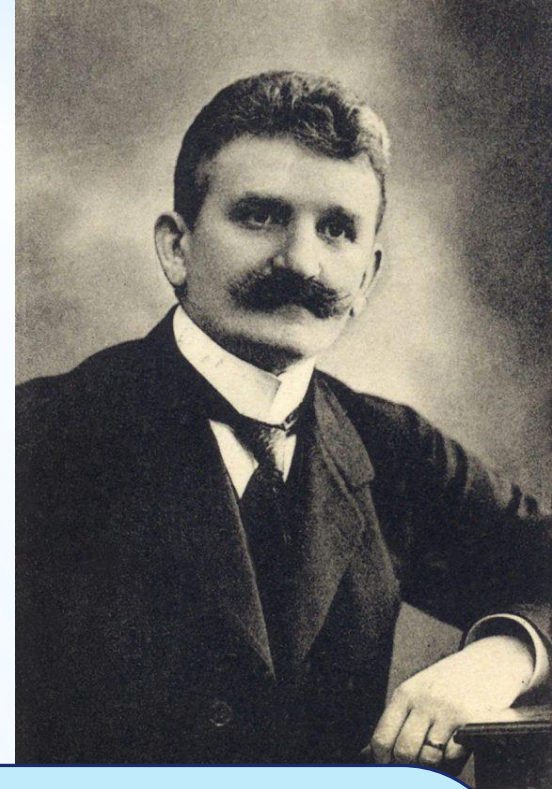
Колективна форма користування землею

Селянин мав право залишити за собою ділянку до 15 десятин

Малоземельний селянин мав право отримати з державного фонду ділянку до 6 десятин

Великі високотехнологічні господарства не підлягали розподілу і залишалися у користування селянських спілок

Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР) - українська держава, утворена в листопаді 1918 р. на західноукраїнських землях, що перебували в складі Австро-Угорщини. В жовтні 1918 р. поразка австро-німецького блоку в Першій світовій війні та національно-визвольний рух поневолених народів викликали розпад монархії Габсбургів на кілька незалежних держав. За цих обставин рішучих заходів щодо відродження національної державності почало вживати й українське населення Східної Галичини. Наприкінці вересня 1918 р. у Львові сформовано Український генеральний військовий комісаріат (УГВК), який розпочав підготовку збройного виступу. В жовтні головою УГВК було призначено сотника Легіону Українських січових стрільців Д. Вітовського.

18-19 жовтня 1918 р. у Львові на конституанті (зібранні) українських депутатів австрійського парламенту, послів (депутатів) галицького і буковинського крайових сеймів, представників національних політичних партій Галичини й Буковини, духовенства і студентства утворено Українську національну раду, яка стала політичним представницьким органом українського населення Австро-Угорщини. 19 жовтня, згідно з правом народів на самовизначення, УНРада проголосила Українську державу на всій українській етнічній території Галичини, Буковини й Закарпатської України, обрала президентом Ради Є. Петрушевича та вирішила виробити демократ. конституцію.

Легітимізація державної влади ЗУНР

Маніфест імператора Австро-Угорщини
від 16 жовтня 1918 р. про
перетворення імперії на федерацію

Депутати Австро-
Угорського
парламенту

Представники
єпископату
Української греко-
католицької Церкви

Депутати крайових
сеймів Галичини і
Буковини

Утворення Української
Національної Ради
(18 жовтня 1918 р.)

Делегати крайових
політичних партій

Делегати
академічної молоді

Проголошення Української держави

Основи правової системи

Конституційне право

Статут Української Національної Ради від 18 жовтня 1918 р.

Прокламація Української Національної Ради від 19 жовтня 1918 р.

Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель колишньої бувшої Австро-Угорської монархії від 13 листопада 1918 р.

Закон «Про адміністрацію Західноукраїнської Народної Республіки» від 16 листопада 1918 р.

Закон «Про утворення Президії Української Національної Ради» від 4 січня 1919 р.

Закон «Про Виділ Української Національної Ради» 4 січня 1919 р.

Закон «Про скликання Сейму Західноукраїнської Народної Республіки» від 31 березня 1919 р.